С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Екатерина Салкова,
определена със Заповед № РД-09-73/27.07.2017 г. на и.д. директора на ИДП – БАН за член на научното жури за публична защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“
на

Аделина Константинова Хаджийска – редовен докторант по научна специалност „Наказателен процес“, професионално направление 3.6. Право, научна област „Социални, стопански и правни науки“, на тема:

„СЪДЕБНИТЕ АКТОВЕ В НАКАЗАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС”

1. Биографични данни за докторанта

Аделина Константинова Хаджийска е завършила специалност „Право” в Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски” през 2013 г. Със Заповед № РД-09-61 от 30.06.2014 г. на директора на ИДП – БАН, е зачислена за редовен докторант по професионално направление 3.6. Право, научна специалност „Наказателен процес“, в Секция „Наказателноправни науки“ на Института за държавата и правото при Българската академия на науките. Въз основа на представен завършен дисертационен труд, със Заповед № РД-09-68 от 21.07.2017 г. на и.д.директора на ИДП – БАН е отчислена с право на защита, считано от 12.07.2017 г. Към датата на отчисляване от докторантура 12.07.2017 г. индивидуалният й учебен план е изцяло изпълнен и в рамките на обучението са събрани 630 кредита. По време на обучението си в докторантура, Аделина

Хаджийска проявява активност за посещение на множество и различни семинари. Специализирала е в Института „Макс Планк“ за чуждестранно и международно наказателно право във Фрайбург, Германия и е участвала в Австрийско – български летен колеж, организиран от Института за Дунавския регион и Централна Европа и факултет „Славистика“ при Виенския университет. Основни резултати от научните изследвания на Аделина Хаджийска са представени в изнесените от нея **9 доклада** на теми „Прочитане на обясненията на обвиняем и на показанията на свидетел в съдебната фаза на наказателния процес”; „Определенията на съда, постановени по реда на чл. 306, ал. 1, т. 1, т. 2, т. 3 НПК. Правна същност, процедура и инстанционен контрол“; „Някои разсъждения относно съдържанието на въззивното съдебно решение“; „Някои разсъждения относно принципа на недопускане на дискриминация при постановяване на съдебните актове в наказателния процес“; „Законосъобразност и обоснованост на съдебните актове в наказателния процес“; „Мотивирането на съдебното решение в контекста на правото на справедлив процес по чл. 6 ЕКЗПЧОС“; „Съдебното решение в наказателния процес като по-съвършена форма на борба с престъпността“; „Ролята на съдебните актове в превенцията на престъпността” и „За правната сила на съдебните актове“. По темата на дисертацията Аделина Хаджийска има **четири публикации** на теми: „Прочитане на обясненията на обвиняем и на показанията на свидетел в съдебната фаза на наказателния процес“; „Определенията на съда по чл. 306, ал. 1, т. 1, 2 и 3 от НПК. Постановяване и инстанционен контрол“; “Законосъобразност и обоснованост на съдебния акт в наказателния процес“ и „Съдебното решение в наказателния процес като по-съвършена форма на борба с престъпността“.

2. Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд е в ***обем 301 страници***, включително съдържание, списък на ползваните съкращения и списък на ползваната литература. Съдържа ***225 бележки под линия***. Библиографската справка включва ***89***

източници, от които 68 на кирилица и 21 на латиница. В съответствие с изискванията на чл. 27, ал. 2 ППЗРАСРБ и на чл. 42, ал. 3 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Института за държавата и правото при Българска академия на науките, дисертационният труд съдържа: заглавна страница; съдържание; увод; изложение; заключение, съдържащо предложения de lege ferenda; списък на ползваната литература и в съответствие с посочените разпоредби към него е приложена декларация за оригиналност.

В **увода** е обоснована актуалността на темата на изследването, предвид липсата на цялостно и комплексно изследване на съдебните актове в наказателния процес, динамиката в развитието на наказателнопроцесуалната уредба през последните години и липсата на съвременно изследване, което да съдържа анализ на отделните видове съдебни актове.

Глава първа на дисертационния труд, озаглавена „Същност и понятие за съдебен акт“, включва три параграфа, в които са разгледани правната същност и понятието за юридически акт като родово понятие; правната същност и понятието за съдебен акт като видово понятие и отграниченията на съдебните актове от други видове актове (от актовете на законодателната и изпълнителната власт и от другите процесуални актове в наказателния процес).

Глава втора на дисертационния труд е озаглавена „Видове съдебни актове и ред за тяхното постановяване“. В параграф първи е направен преглед на различни класификации и критерии за подразделянето на съдебните актове (според правната сила, съдържанието, формата, функционалното им предназначение, субекта на постановяване, фазата на наказателния процес, в която се постановява акта и др.). В параграф втори са изяснени особеностите на отделните видове съдебни актове, регламентирани в Наказателно-процесуалния кодекс (присъда, решение, определение и разпореждане). Параграф трети е посветен на формата, структурата и

съдържанието на отделните видове съдебни актове, а параграф четвърти – на реда за тяхното постановяване.

Глава трета от дисертационния труд („Свойства и правни последици на съдебните актове“) е посветена на едни от най-значимите въпроси, свързани с темата на дисертацията. В параграф първи са анализирани изискванията за законосъобразност, обоснованост и справедливост на съдебните актове. В параграф втори са разгледани формалната и материалната законна сила и неоттегляемостта на постановения съдебен акт, а в параграф трети – силата на пресъдено нещо и нейните ефекти, както и съотношението между понятията „законна сила“ и „res judicata“.

В **заключението** са формулирани 8 предложения de lege ferenda, които са аргументирани на съответните места в изложението.

3. Оценка на научните и научно-приложните приноси

Представеният дисертационен труд показва задълбочени теоретични знания на дисертанта по научната специалност „Наказателен процес” и разкрива способностите на дисертанта за творчески подход към изследваните въпроси. Дисертацията е първото цялостно изследване на същността и видовете съдебни актове и на техните форма, структура, съдържание, свойства и правни последици. Интерес представляват предложените два модела за решаване на въпроса може ли съдията да постанови своето решение в отклонение от материалния закон, когато прецени, че прилагането му би довело до накърняване на справедливостта (моделът на неписаните правни принципи и моделът на позитивистичната справедливост – с. 274-275). Следва да бъде подкрепена тезата на дисертанта относно опасностите, които крие възприемането на първия модел (отказът за прилагане на закон поради нечие разбиране, че същият е несправедлив винаги крие риск от установяване на произвол). Подробно са анализирани редица въпроси, свързани с мотивирането на съдебните актове, като правилно се отбелязва, че „подробността на мотивите не е

гаранция за обоснованост на съдебния акт“ (с. 231). В дисертацията се поставят особено актуалните въпроси, свързани с електронната форма на съдебните актове. Отделено е специално внимание на разрешението за използване на специални разузнавателни средства. В резултат на изследването са формулирани 8 предложения de lege ferenda, част от които са спорни, но без съмнение поставянето им на обсъждане ще допринесе за изясняването на правната уредба и за нейното усъвършенстване.

4. Оценка на публикациите по дисертацията

Публикациите на дисертанта по темата на дисертацията са достатъчно – четири на брой, като три от тях са в сборника „Научни трудове на Института за държавата и правото“, а една е в сборник от научна конференция, организирана от СУ „Св. Климент Охридски“. В публикациите са отразени част от основните тези на дисертанта, които са обосновани в дисертационния труд.

5. Оценка на автореферата

Изготвеният автореферат в структурно отношение съдържа четири части: (1) Обща характеристика на дисертационния труд; (2) Кратко изложение на дисертационния труд; (3) Заключение и (4) Публикации по темата на дисертацията. В първата част е обоснована актуалността на темата на дисертацията, определени са предметът и задачите на изследването, посочени са ползваните методи на изследване и научните приноси в дисертационния труд, посочени са публикациите и изнесените доклади по темата, обобщена е информацията относно обема и структурата на дисертацията. Втората част отразява съдържанието на дисертационния труд в отделните му части. Третата част съдържа основните изводи от проведеното изследване. Четвъртата част съдържа списък на научните публикации по темата на дисертационния труд.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

Като общи бележки могат да бъдат посочени типичните за повечето изследвания на начинаещи учени: наличието на множество отклонения от темата и повторения (например на тезите на дисертанта, че съдебните актове представляват една по-съвършена форма на участие в държавното управление и по-съвършена форма в борбата с престъпността); непоследователност на изложението на някои места (например при извеждането на отделните становища за същността на юридическия акт); наличието на езикови неточности (както с оглед на граматиката, така и на лексиката); наличието на вътрешни противоречия (например изводът на с. 15 относно „… стремежът на българския законодател да остане верен на системния подход при изграждане на основни структурни елементи на правните явления в действащото право“ не съответства на направената преди това на с. 13 констатация, че „От законодателна гледна точка липсва последователност и системност при определяне на съдържателните белези на различните видове юридически актове.“). Недостатъчно ясни или аргументирани са отделни становища на дисертанта, например относно определянето на съдебните актове като по-съвършена форма на участие в държавното управление и по-съвършена форма в борбата с престъпността, изводът на с. 13, че „Правните актове са словесна форма и конкретна реализация на нормативни факти в рамките на правната система, които от своя страна оказват правно въздействие едновременно върху отделни страни по правоотношението и цялата общност и по този начин, трансформирайки се в обществени факти, получават признание от всички.“; твърдението на с. 17 относно съдебната практика: „Неофициалното й признаване за източник на обективното право у нас води до невъзможността да се оцени нейната роля за цялостното развитие на законодателната политика на държавата.“; тезата на с. 30, че в резултат на спазването на писмената форма на съдебните актове те се превръщат в средство за предотвратяване на престъпленията и др. Без съмнение заслужава адмирации смелостта на дисертанта да изразява собствени становища, но в тази насока поддържам даваните от мен до момента препоръки, че работата би спечелила, ако тезите на дисертанта са по-добре аргументирани чрез анализ на съдебната практика и на изразените

до момента в теорията становища по отделните въпроси, защото коректният анализ е предпоставка за верността на изводите и осигурява възможност за тяхната проверка. Могат да бъдат направени и някои конкретни бележки, например: недопустима е употребата на понятието „обвинителна присъда“ (с. 219 (на две места), с. 222 (на четири места)), доколкото присъдата е съдебен акт, а съдът не може да бъде поставян в ролята на обвинител; непрецизно е твърдението на с. 33, че „В следствие на оправдателната присъда настъпва пълна съдебна реабилитация за подсъдимия“, доколкото употребата на израза „съдебна реабилитация“ в този смисъл не съответства на утвърденото в правната теория и възприето в Наказателния кодекс значение на термина и т.н.

Предвид обстоятелството, че темата за съдебните актове в наказателния процес не е лесна дори за утвърдени учени и опитни юристи, амбицията на дисертанта А. Хаджийска да се посвети на нея без съмнение заслужава признание, и с оглед обстоятелството, че това е първото цялостно изследване на въпросите, свързани със съдебните актове, направените бележки не се отразяват на общото положително становище относно неговата полезност и практическа стойност.

7. Заключение

В заключение, представеният за защита дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, поради което на основание чл. 10, ал. 1 от ЗРАСРБ давам положително становище и предлагам да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление „3.6 Право“, научна специалност „Наказателен процес“ на Аделина Константинова Хаджийска.

Член на научното жури:

доц. д-р Екатерина Салкова